

עומקא דפרשה

קרבן שבת ובין המצרים

שער הציון

עת רצון דלילה

שמיעת קלטות

שהחיינו בלידת בת

על מה אבדה הארץ

פר' פינחס - בענייני בין המצרים

בס"ד ערב ש"ק כ"ג תמוז תשפ"א
שנה י"ד

שהחיינו על לידת בת בבין המצרים

הרב צבי רותן

מי שנולדה לו בת בימי בין המצרים, וברכה על לידת בת מסיק המשנ"ב בס"י רכ"ג סק"ב שיברך עליה פעם ראשונה שרואה אותה כמו מי שלא ראה את חברו שלושים יום, וכיון שהברכה תלויה בראיה יש לדון אם יכול לראותה ולברך שהחיינו או ימתין עד שבת מלראותה ואז יברך.

בשו"ע סי' תקנ"א סעי' י"ז טוב ליהזר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש אבל על פדיון הבן אומר ולא יחמיץ המצוה, וברמ"א הוסיף שבפרי שלא ימצא אחר תשעה באב מותר לברך ולאכלו בבין המצרים.

וצריך ביאור דבמשנ"ב ס"ק צ"ח כתב בטעם הנהוגים שלא לברך שהחיינו בבין המצרים, שכיון שימים אלו הם זמן פורענות אין כדאי לומר שהחיינו לזמן הזה, ולדבריו למה אם יש פדיון הבן יכול לברך הא אכתי ימים אלו אין ראוי לברך בהם על הזמן.

ובמשנ"ב ס"ק צ"ט כתב שחולה ומעוברת מותרים לאכול פירות חדשים בלא ברכת שהחיינו, וצ"ע מ"ש חולה ומעוברת שהתירו לאכול פרי חדש אבל בלא ברכה, מפרי שלא ימצא אחר תשעה באב שהתיר הרמ"א לברך שהחיינו בימים אלו.

ויש שכתבו לחלק שכשאוכל מחמת חולי או צורך אין שמחה באכילתו דאוכל בעל כרחו ואין צריך לברך שהחיינו על אכילה כזו, ולחילוק זה יש לדון גם בכל השנה אם אוכל מפני הכרח אכילה שאינו שמח בה שלא יצטרך לברך על הפרי שהחיינו, וזה לא שמענו, וביותר ק' דבשערי תשובה ס"ק ל"ח כתב שאם אירע שמוכרח לאכול כגון שברך בופה"ע על הפרי יברך גם שהחיינו ויאכלנו ע"ש, וכאן שאכילתו היא בעל כרחו ומכל מקום נקט שצריך לברך שהחיינו.

ויתכן לומר שמה שאין ראוי לברך שהחיינו בבין המצרים כדכ' המשנ"ב הוא באופן שמביא עצמו לזמן של שמחה, וכגון שנוטל פרי כדי לשמוח בו ולברך על הזמן שממח באכילת הפרי, וכל כה"ג שגורם לזמן זה שיהא בו שמחה אין כדאי לעשות כן, אבל אם הזמן הראוי לברכה בא מאליו יכול לברך דסו"ס לא נגרמה הברכה על השמחה בהגעת הזמן על ידו, ולכן בפדיון הבן שעתה הוא זמן הפדיון ואין להחמיץ המצוה, לא נגרמה ברכת הזמן על ידו אלא הזמן בא מאליו ומברך על מה שהגיע בימים אלו, וכמו כן מי שברך על הפרי ומוכרח לאכול ברגע זה לא הביא על עצמו את ברכת הזמן אלא הזמן המחייב ברכה הגיע ע"י אונס זה שברך על הפרי ולכן דעת כמה פוסקים שיכול לברך שהחיינו על הפרי, מה שאין כן בחולה ומעוברת שאמנם הם מוכרחים לאכול את הפרי מחמת אונסם, אבל הצורה שהביאה עליהם את האונס היא שייכת למה שהביאו על עצמם את החיוב בברכה ולא היו מוכרחים בזמן זה לאכול את הפרי, הלכך יכולים לאכול אבל אין ראוי לברך על השמחה בהגעת הזמן.

ולפי זה מי שנולדה לו בת לכא' אינו מחוייב קודם הלידה להמנע מלראותה לכשתולד, כיון שהזמן המחייב ברכה הגיע מאליו ואז מתחייב לברך שהחיינו ויכול לברך עליה, ואמנם אם לא ראה בשעת הלידה ואחר כך בא לראותה יש לומר שמביא עצמו לחיוב ברכה על הזמן ואין כדאי לברך כדכ' המשנ"ב וכמשנ"ת, והעיצה בזה היא שאשתו שלא היתה יכולה להמנע מלראותה ונתחייבה בברכה תוציאנו.

שמיעת סיפורים עם שירים בביהמ"צ

הרב זיו שצלקה

הנה היום מצוי קלטות לילדים ושיקור הקלטות הוא סיפור אלא שיש מנגינת רקע או שירים בין סיפור לסיפור ונשאלת השאלה האם יש להקפיד ולדלג על השירים ולהמנע מלשמוע סיפור עם נגינת רקע או שמא אפשר להקל בכך ולכאורה נראה שיש לצדד להקל בעניין מחמת ג' טעמים וכדלהלן:

המ"ב (תקנ"א ס"ק פ"ב) כתב שדעת הח"א שלגבי קטנים אין מחמירים בתספורת [וכיבוס] אלא בשבוע שחל בו כדינא דגמ' וגם לגבי רחיצה שאנו נוהגים לאסור מר"ח כתבו רבים מפוסקי זמננו שלגבי קטנים אין להחמיר אפילו הגיעו לחינוך (דעת הגריש"א זצ"ל להתיר במקומות חמים עד בר מצוה ודעת הגרנ"ק זצ"ל להתיר עד גיל י"ב -קרא עלי מועד).

ולפי זה נראה שאעפ"י שלגבי גדולים מחמירים שלא לשמוע כלי שיר כבר מי"ז בתמוז לגבי קטנים אפשר שיש להקל יותר, והנה הבאה"ל (ד"ה ממעטים) כתב שישראל שפרנסתו כלי זמר אצל עכו"ם בבית המשתה יראה דכדי פרנסתו שרי ועיין בדרך החיים דמשמע מנה דאינו מתיר הפמ"ג אלא מי"ז בתמוז עד ר"ח עכ"ל ובשו"ת זכר שמחה (הובא במ"ב דרשו) באר שזהו דוקא במי שמנגן בבתי משתאות **שמטרת הנגינה היא ליצור שמחה** אבל בלימוד מוזיקה שתכלית הנגינה היא הלימוד יש להקל עד שבוע שחל בו ולכאורה ה"ה בנידון דידן שהשירים הנמצאים בקלטות סיפורים לא נועדו ליצור שמחה אלא ללוות ולעורר את שמיעת הסיפור ולכאורה יהיה מותר עכ"פ עד שבוע שחל בו ט"ב.

כתב המ"ב (תקנ"א ס"ק מ"ה) שמותר ללבוש בגדים חדשים ולברך עליהם שהחיינו בשבתות בין המצרים עד ר"ח ובשעה"צ (ס"ק מ"ח) הביא שדעת הא"ר להחמיר בזה כיון שבברכת שהחיינו על בגדים חדשים יש שמחה גדולה וכתב השעה"צ ז"ל ובאמת איני יודע טעם האליה רבה, דבגמרא לא נזכר כי אם **'משנכנס אב ממעטין בשמחה'** ולא קודם עכ"ל ונשאלת השאלה מדוע אם כן כתב המ"ב (ס"ק טז) שאסור לעשות ריקודים ומחולות מי"ז בתמוז והרי בגמ' מפורש שא"צ למעט בשמחה אלא מר"ח אב.

ושמעתי מהגאון ר' אברהם צבי הכהן שליט"א שאמר שריקודים ומחולות באים לעורר את השמחה ובה נהגו איסור החל מי"ז בתמוז אבל לבישת בגד חדש אין ענינה לעורר שמחה ולכן מותר לעשותה אעפ"י שהיא מביאה לידי שמחה ולפי זה נראה שמי ששומע קלטות עם סיפור ויש באמצע שיר נראה שאין צריך לדלג על השיר כיון שאין כוונת השומע לעורר עצמו לשמחה אלא לשמוע הקלטות (אולם פשוט שכאשר שומעים את השיר מתנגן אין היתר לרקוד כיון שזה עצמו מעשה המעורר לשמחה).

ועוד נראה לומר בבאור הענין עפ"י מה שכתב האג"מ (יו"ד ח"ב קל"ז) שהמנהג לאסור לשמוע כלי זמר בימי בין המצרים הוא משום שבימים אלו החמירו העולם כשיטת השו"ע (תקס"ג), שאסור לשמוע כלי שיר כלל **משום אבילות החורבן** (ובמשך השנה סומכים ע"ד הרמ"א שרק מי שרגיל בכך אסור) ולכאורה זהו רק בכלי זמר המביאים לשמחה ומשכיחים את אבלות החורבן אולם מי ששומע קלטות שעיקרה הוא סיפור ואין כוונתו לשמחה וקלות ראש פשיטא שאין בזה סתירה לאבלות החורבן ולכן לא נמנעים מלשמוע קלטות אלו ואעפ"י שאפשר בכל פעם שיש שיר לדלג עליו או להחליש את קול הטייפ נראה שכולי האי לא אטרחוהו בדבר שישודו מנהג ואינו סותר לאבלות החורבן וכמשנ"ת.

ובספר 'מקדש ישראל' (עניני בין המצרים סימן כ"ב,ב) כתב ז"ל: "שאלה. מהו לשמוע קלטות של ילדים תשובה. אם עיקרו אינו ניווני כלי שיר, מותר אף אם יש לו ליווי מועט של כלי שיר, דמסתבר דטעי"פ שעיקרו הוא הדיבורים והמעשיות שמספרים על הטעי"פ, אף שיש לו ליווי של כלי שיר, אינו נכלל בכלל האיסור, כל שבועיקר דעת ע"ד הרמ"א שרק מי שרגיל בכך אסור) ולכאורה הנאת הכלי שיר, רק כדי לשמוע תוכנו. וממילא אף במין טעי"פ שבין הפרקים יש קצת שיר, על כלי שיר, יש לדון להקל" עכ"ל.

ובספר פנינת המקדש (ע"מ רמ"ח) כתב ז"ל ובאופן שהסיפור יש בו ענין של מוסר, או השקפה נכונה, או שמקורו במדרש, הרי שיש בזה היתר נוסף, דהוי נגינה לדבר מצוה, וכל זה אפילו **המשך בעמ' 4**

הגליון מוקדש לע"נ רשכבה"ג
גאון ישראל שר התורה ועמוד ההוראה מרן רבינו
רבי יוסף שלום בן הג"ר אברהם אלישיב זצוקללה"ה
נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

על מה אבדה הארץ

הרב מאיר אליהו בן חנו

אמרי' בגמ' (נדרים פא.) בביאור הפסוק בירמיה "על מה אבדה הארץ, ויאמר ד' על עוזבם את תורתך אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה" דשאלה זו על מה אבדה הארץ, שאלו לחכמים ולא פירשוה, ולנביאים ולא פירשוה, עד שפירשה הקב"ה בעצמו, "על עוזבם את תורתך" וביארה הגמ' דהיינו שלא בירכו בתורה תחילה.

וכתב הר"ן דהא דאמר' דהא דאמר הקב"ה "על עוזבם את תורתך" היינו שלא בירכו בתורה תחילה ולא אמרי' שלא עסקו ממש בתורה, הוא מהא דהנביאים לא ידעו ואם לא היו עוסקים ממש בתורה היו יודעים זאת, אלא כיון שהיו עוסקים בתורה לכך לא ידעו, עד שבא הקב"ה ואמר דהוא משום דלא בירכו בתורה תחילה. והוסיף הר"ן ז"ל "כלומר שלא הייתה תורה חשובה בעיניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה בכונתה ולשמה". ויש לבאר מדוע כיון שלא היו עוסקי' לשמה לכך לא בירכו במאי תלי ברכת התורה בלימוד התורה לשמה.

וכתב החת"ס (שם) דיש לדקדק דברי הר"ן דאין החסרון הוא שלא למדו לש"ש, אלא שלא למדו לשמה, והיינו דיש שני סוגי לימוד תורה יש לימוד ע"מ לקיים המצוות ולידע את ההלכה, וכיון שבלמוד זה אינו אלא אמצעי לקיום המצוה, ממילא אינו עדיף מקיום המצוה והיינו כל השכר שיש לו הוא רק כעושה מצוה. ויש לימוד בשביל עסק התורה דהוא מטרה לכשעצמה ולא כדי לדעת את קיום המצוה ולכך אפי' שיודע איך מקיימים את המצוה מ"מ רצון הקב"ה שנעסוק בתורה, וזהו עסק התורה לשמה, וממילא הכא העונש היה דלא עסקו בתורה במטרה בשביל תורה אלא רק בשביל קיומם המצוות, והטעם שהיו מזלזלין בברכתה הוא כיון דאמר' בגמ' (מנחות) שכל מצוה שאין עשייתה גמר המצוה אין מברכין עליה, וכיון דהכא הלימוד היה אמצעי לקיום המצוה לכך לא בירכו עליה.

ובאמת זה היה המעלה של כלל ישראל בקבלת התורה וכמש"כ הבית הלוי (בהקדמה) דהא דאמר' בגמ' (בשבת פח.) דבשעה שהקדימו ישראל לנעשה ונשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת וקשרו לכל א' מישראל ב' כתרין א' גנגד נעשה א' כנגד נשמע. ומבואר דהא דזכו בני' בב' כתרין הוא משום שהקדימו נעשה לנשמע והטעם הוא ביאר הבה"ל שנעשה זה קיום המצוות ונשמע זה לימוד תורה, ממילא אם בני' היו אומרים נשמע ונעשה היה משמע שנשמע כדי לעשות והיינו כל לימוד התורה היה אמצעי לקיום המצוות וא"כ היה רק כתר אחד של מצוות, אך בזה שהקדימו נעשה לנשמע דהיינו נשמע גם בלי לעשות בזה קיבלו עליהם, את עסק התורה כמטרה לכשעצמה ולא אמצעי, ולכך זכו בני' כתרין א' של מצוות וא' של תורה.

וזו מעלת לימוד התורה בעמל התורה, דהנה על הפסוק "אם בחוקותי תלכו" כתב רש"י דא"א לומר דזה קיום המצוות דהא אמרי' "ואת מצוותי תשמורו" אלא בא לומר שתיהו עמלים בתורה, ועל הפסוק "ואת מצוותי תשמורו" כתב רש"י ללמוד ע"מ לקיים, וביאר השפ"ח דרש"י פירש כן, ולא פירש דבא לומר על עצם קיום המצוות כיון דאמר' ועשיתם אותם, ולכך פירש דהיינו ללמוד ע"מ לקיים שזה הדרך ואופן שמירת המצוות. הרי מבואר, דלימוד של עמל התורה היינו 'אם בחוקותי תלכו', ולימוד ע"מ לקיים היינו "ואת מצוותי תשמורו", והטעם הוא כמש"כ לעיל דאם הלימוד הוא מטרה לכשעצמה זה לימוד תורה, אך אם הלימוד אינו אלא אמצעי לקיום המצוות א"כ הוי בכלל קיום המצוות.

וזהו סיבת חורבן ביהמ"ק, דלא למדו תורה לשמה והיינו לשם עמל התורה, וכן משמע מדברי הרמב"ן על התורה (פ' בחוקות) שכתב דקלות דפרשת בחוקותי אמורות כנגד חורבן בית ראשון, והיינו מה"ט דהקלות בפ' בחוקות הם באות בזמן של "אם בחוקותי לא תלכו" והיינו שיהא חסר בעמל התורה, וזהו סיבת חורבן ביהמ"ק הראשון דהיה חסר בעמל התורה.

אלא שיש להקשות וכי הוי עבירה כ"כ חמורה דמשום כך נחרב ביהמ"ק, וכתב הב"ח (או"ח סי' מ"ז) לבאר דהטעם הוא משום דרצון הקב"ה הוא דנעסוק בתורה כדי שתתעצם נשמותינו בקדושת התורה, וכדי להמשיך השכינה לארץ, וכיון שלא עסקו בתורה לשם כך אלא רק במטרה לידע את הדינים לצורך משא ומתן, בזה עשו פירוד שנסתלקה שכינה מהארץ, והוא כמש"כ דכשהלימוד אינו מטרה לכשעצמה זהו סיבה לחורבן ביהמ"ק.

והנה אמרי' בגמ' (יומא ט:) דמקדש ראשון חרב מפני ג' עבירות חמורות, ומקדש שני חרב מפני שנאת חנם, ועוד אמרי' (שם) ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא התגלה קיצם, [והיינו משום דבביהמ"ק הראשון שהוא בגלל ג' עבירות, לכך נתגלה עוונם אבל בביהמ"ק השני שהוא בגלל שנאת חנם לא נתגלה עוונם כיון דזה בסתר], ולכא' א"כ מדוע אמרי' בגמ' (בנדרים) דנשאל לחכמים ולנביאים על מה אבדה הארץ, [והיה כן בזמן בית ראשון בימי ירמיה], ולכא' הרי היה ג' עבירות, וביותר קשה מדוע באמת הקב"ה לא אמר מפני ג' עבירות חמורות אלא על עוזבם את תורתך.

ואפשר לומר דהשאלה לא הייתה על עצם החורבן, אלא השאלה הייתה איך נפלו כ"כ עד שחטאו בג' עבירות, וע"ז אמרו על

המשך בעמ' 4 <<

קרנן שבת ובין המצרים

הרב צוריאל גלעזר

א. כ' בעלי התוס' בדעת זקנים פר' פנחס ז"ל, אי' בשוח"ט לכל המוספים לא תמצא מוסף מועט כשבת, ועל דבר זה קראה שבת תגר לפני הקב"ה. א"ל הקב"ה הנה שזהו קרבן מוסף הראוי לך לפי שכל מעשייך כפולים, שיר כפול... לפיכך ראוי קרבן שלך להיות כפול, וזהו שאנו אומרים במוסף של שבת "להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי" מה שלא נאמר בכל המוספין. משל למלך וכו' א"ל ולי כמו כן לא תכינו יותר מבני. כך הקב"ה נתן לבני" לחם משנה ביום השבת, לפיכך ציוה להקריב ג"כ לחם משנה, וזהו וביום השבת שני כבשים.

וצריך ביאור היכן התשובה לתגר שקראה שבת, דסו"ס קרבנותיה מועטים, ומה הנחמה בזה שכל מעשיה כפולים.

ב. אך האמת שגדר הענין שקרבנה כפול אינו בהבאת כבש ועוד כבש, אלא קרבנה כפול הוא הכפלת קרבן התמיד שבכל יום, שכן כתב הספורנו (בכוונות התורה, בעניני קרבנות המוספין) ז"ל, הנה במוסף השבת אין בו קרבן חטאת כלל, כי אם עולות כבשים לכפל התמיד, להיות בו לחם משנה למזבח, להורות על מעלת השבת בברכה וקידוש על שאר הימים. וכן לשון החזקוני "כפול על התמידין שבחול". וכ"כ האוה"ח (שם) "הוא סוד לחם משנה ולזה מוספיו שני כבשים על שני כבשי התמיד", דהיינו שבכל יום מקריבים שתי עולות ציבור, ובשבת קרבנה כפול ומקריבים עוד שנים כנגדם.

והענין המיוחד שבכפילות ביאר המהר"ל בגור"א עה"פ שמור את יום השבת (דברים ה'ב) שיסוד ענין הכפילות בשבת היא כנגד שבת בעוה"ז ושבת בעוה"ב. "כי זהו ענין שבת שיש בו כפל תמיד, אמרו במדרש כל ענין שבת כפול וכו' וכל זה רמז כי השבת כפול בעולם הזה ובעולם הבא, ולפיכך כל ענין שבת כפול, מפני זה באו אזהרות שלו כפול". (והובא בקיצור גם בנצח ישראל ספמ"ד). וא"כ שני כבשים אלו הם המסמלים את מעלת השבת ואת בחינת מעין עוה"ב.

ג. אי' בשבת קיט: לא חרבה ירושלים אלא על שחיללו בה את השבת. וכתב רבינו בחיי (כד הקמח ע' שבת) שהיא הסיבה העיקרית כמאמר ירמיהו (יז, כא-כד).

ולפי הנ"ל יש להעמיק שחילול השבת אינו רק בעשיית מלאכות, אלא עשייתה "חול" בריקון הקדושה ממנה, דהיינו ניתוק העוה"ב מהעוה"ז של השבת. ולכן משחסרה שבת את עבודת מעין עוה"ב, הרי נפרד הזוג, וניתק הקשר בין עולם העליון לתחתון, וממילא שולטים זדים בירושלים של מטה, כאשר אין בה את התוכן של ירושלים של מעלה (שמקדש של מעלה מכוון כנגד של מטה), אלא הם רק "עצים ואבנים".

ד. הזמן שמתעצם דין זה, הוא "בין המצרים" שהוא זמן המורכב משני מיצרים המשלימים זה את זה ויוצרים זמן של דין, דהנה בהנהגת הש"ת בעולם ישנן ג' מדות עיקריות, חסד, דין ורחמים. חסד הוא שפע, סותר גבולות. דין - שמצמצם לתוך הגבול. וקיום העולם הוא במידת הרחמים - הממוזעת בין דין לחסד.

ימי בין המצרים, הם זמן של דין, דהיינו צמצום ההשפעה, ולכן נקראים בין "המצרים" בין הגבולות. ובעצם כל המציאות של עוה"ז הוא מיצרים, וכנגדו עוה"ב - נחלה ללא מיצרים. וממילא שזמן "בין המצרים" הוגבל לעוה"ז ללא עוה"ב, לכן המיצר מכאן ומכאן הוא הסתר אלוקות והעצמת הטבע.

דהנה הגבולות הללו נוצרו ע"י מאורעות שארעו בי"ז בתמוז ובת"ב והם המיצרים התוחמים בתוכם זמן זה, כדתן בתענית (פ"ד מ"ו) חמישה דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז, וחמישה בתשעה באב. והמתבונן במאורעות העומדים על ב' המיצרים, יראה שה' הדברים שארעו בת"ב הם חורבן מוחלט, כמש"כ המהר"ל (נצח ישראל פ"ח) אבל מה שארעו בי"ז בתמוז, הרי יש לו תחליף כמו שביאר שם, אך מ"מ עצם הפורענות מעידה על סילוק שכינה והסתר פנים, ובדרך שנת"ל הרי זו העמדת עוה"ז בפני עצמו, ללא פנימיות העוה"ב שהיא הגילוי האלקי שבתוכו, ויבואר בזה חמשת הדברים שארעו בי"ז בתמוז:

נשתברו הלוחות - האותיות פרחו באויר ונשארו רק אבנים שניתן לשבור אותן כדרך הטבע.

בטל התמיד - נפסק הקשר התמידי שע"י הקרבן קרבת אלקים, העולה לרצון. הובקעה העיר - מחיצות הקדושה, ואין הבדל בין הקדושה לשאר מקומות, וממילא בטלה הקדושה מהמקום כיון שצרכה מחיצות, זהו טבע מרוקן מרוחניות.

שריפת התורה - התייחסות לגילוי המציאות הקדושה ביותר, כאל חפץ בר-כילוי.

צלם בהיכל - סילוק שכינה ממקום שהיה בתוך העולם ובכ"ז למעלה מהטבע.

ה. וכל המתאבל על ירושלים, זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל:). ודקדקו הגר"ח מוואלאזין והחת"ס דמה שנא' זוכה ורואה בלשון הווה, לומר שהמתאבל על ירושלים מורה שהיא חיה וקיימת אצלו, ואינה כמת המשתכח מהלב, ועי"ז זוכה ורואה כבר בנחמת ציון.

ויש לבאר עפ"י הנ"ל דצורת העבודה היא שאדם בונה את העוה"ז שלו כמתאים לעוה"ב שישלים אותו. שזהו הקשר התקין בין עוה"ב לעוה"ז, (שבמקדש היה בשיא גילוי). והמתאבל כאמור, הרי הוא כבר זוכה ורואה בבנין זה אצלו.

וכך אי' בתוספתא (ב"ב ספ"ב) "כל המתאבלין עליה בעוה"ז שמחין עמה לעוה"ב. ויש לפרש ככל הנ"ל, דהתוצאה של הכרת החסר בעוה"ז היא שמחה בעולם הבא.

שער הליון

ימי בין המצרים

כתיב באיכה (א,ג) "כל רודפיה השיגוה בין המצרים", וכ' רש"י בשם מדרש אגדה, בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב. והוא במד"ר ובמדרש איכה (פ"א) וא"י שם ד"א כל רודפיה השיגוה בין המצרים, **ביומין דעקא**, משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב שבהם קטב מירי שולט, כמ"ש מקטב ישוד צהרים. [בתרגום איכה "בין המצרים" - "כד היא מתחבאה בין תחומיא", וברש"י - שיש גובה מכאן וגובה מכאן ואין מקום לנוס. המצרים, גבולים של שדה וכו'].

וא"י בירוש' (תענית פ"ד ה"ה) כ"א יום מיום שהובקעה העיר עד יום שחרב הבית, אמר רבי אבונה סימנא מילתא מקל שקד אני רואה (ירמיה אג - הפטרה א' דפורענותא), מה הלז הזה משהוא מוציא את ניצוד שהוא מוציא את פירותיו כ"א יום, כך מיום שהובקעה העיר ועד שחרב הבית כ"א יום.

ובמדרש קהלת רבה (פ"ב) מקל שקד אני רואה... כי שוקד אני על דברי לעשות. אמר ר"א מה השקד הזה משעה שיניץ עד שהוא גומר פירותיו עשרים ואחד יום, כך כל גזירה לא היתה אלא מ"ז בתמוז עד ת"ב.

וכ' הרוקח (שט) והובא במטה משה (תרוצו) "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" בגימטריא "המה כ"א ימים מ"ז בתמוז עד ת"ב". והראב"ה (תתפו) הביא הירוש' הנ"ל על כ"א יום, וכ' וכל הנך יומי ראוי שלא לשמוח".

וע"י מג"א (תקנא, יז) דהטעם שאין מברכים שהחינו בבין המצרים אינו משום האבלות, דלא מצינו שאבל אסור לברך שהחינו, אלא כיון שהזמן הוא זמן פורענות אין לברך שהחינו "לזמן הזה". וע"י באלשיך איכה (א,א) דבזמן זה שורה כח הטומאה בעולם.

וע"י כלי יקר ר"פ דברים בפס' בין פארן ובין תופל, דיש לפרשו על מה דביני בני, בין י"ז בתמוז לת"ב, כי פארן היינו מעשה מרגלים שבכו בכיית חינו בליל ת"ב, ו"תופל" רומז לעגל (עי"ש) שהיה ב"ז בתמוז [נשתברו הלוחות]. ובין גבולים אלו נתפרדה החבילה.

וכ' המהרש"א בכורות ח: (איתנו תרי בעי) שכ"א יום אלו הם כנגד כ"א ימי הטובה של סליחה וכפרה מראש השנה ועד הוש"ר שהוא גמר החתימה, וביאר את דברי ריב"ח שם שרמז דכשם שכ"א יום של סליחה מועילים לישראל, כך כ"א ימי בין המצרים מועילים כיון שגלות וצרות מכפרים.

אבלות על החורבן

כ' השו"ע או"ח סי' א ראוי לכל ירא שמים שיהיה מיצר ודואג על חורבן ביהמ"ק. וע"י בבה"ט שכ' דהתפלה והתורה היא בשמחה, ומשמע דדין מיצר ודואג הוא **תמיד**, [ולא מתקיים בפעם אחת ביום כגון בעריכת תיקון]. אלא שמקור דברי השו"ע הם ברא"ש על הגמ' בברכות (א,ג) ג' משמרות הלילה וכו', ושם כ' הרא"ש וראוי לכל יר"ש שיהא מצר ודואג **באותה שעה** ולשפוך תחנונים על חורבן ביהמ"ק כמו שנא' קומי רוני בלילה לראש אשמורות. וכך ביאר הערוה"ש בכונת השו"ע דאין כוונתו לעוררנו לזכור החורבן דפשיטא והרבה זכרונות עושים בכל התפלות ובהמ"ז וכו', אלא כוונתו **על הזמן של המשמרות**, שהוא הזמן הראוי להתחנן.

אכן בדעת השו"ע שהשמיט ב' תיבות אלו, וכן מדחילק לב' סעיפים את דין התחנונים במשמרות בסעי' ב', ובסעי' ג' שיהא מיצר, חזינו דס"ל שהוא דין תמיד להיות מיצר ודואג על החורבן, והכי מוכח במג"א שהביא ע"ז את הדין לומר על נהרות בבל בסעודה. וכן מבואר במסילת ישרים פ"ט שכ' צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו ית'. וע"י ח"א ברכות סג, ז.

חיוב האבלות

יסוד החיוב מבואר ברשב"ם ב"ב ס' ע"ב נתייבנו להתאבל דכתיב שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. וע"י בבאור הגר"א על השו"ע שם שכ' ב' מקורות לדין מיצר ודואג: מכאן אמרו כל המתאבל וכו' [שהוא מהפס' הנ"ל שישו אתה משוש] כמ"ש אם אשכחך ירושלם וכו'.

והמקור השני שכ' הגר"א הוא כד' החרדים (פל"ה) שמנאה **כמצות עשה מדברי קבלה** (ג) אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני. והביא מהזוהר [תרגום]: מי שמתענד על לחמו יש לו לזכור ולדאוג על קדושת ארץ הקדש ועל היכל המלך שנחרב, ובשביל אותו העצב שהוא מתעצב על לחמו, הקב"ה מחשיב לו כאילו בנה ביתו ובנה כל אותן חורבות בית המקדש, אשרי חלקו. וע"י בכוזרי (מא' ב, כג).

וכ' בשער הכוונות - מנהג טוב וכשר הוא מאד לכל בעל נפש, לשבת באבלות אחר חצי היום בכל אלו הימים ולבכות בכיה ממש על חורבן הבית. וכ"כ בקב הישר פצ"ג. וע"י מורה באצבע לחיד"א (רל), שה"ג מע' ספרים - קיצור ת"כ.

שער הליון

מהות האבלות

כ' השל"ה (תענית תו"א א) וז"ל ומדרז"ל נתבאר גודל החיוב המוטל להתאבל על חורבן ביהמ"ק ועל הגלות... וכביכול השכינה בגלות והשפחה תירש גבירתה, וגבר האויב מצד הקל" סט"א, וכבוד בית ה' נשרף, ואין עולה ואין זבח, ופסקה הנבואה ורוה"ק ורוח הטומאה נתפשט, ועם ה' אומה הישראלית נתנו לדבר ולחרב ולרעב ולשבי ולביזה. [והחיד"א בחומת אנך פי' בזה הפס' (ישעיהו סב) 'תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם', ע"ש].

וכע"ז במסילת ישרים (פ"ט) שכ' שיצטער תמיד צער ממש על הגלות ועל החורבן, מצד מה שזה גורם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאוה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השי"ת... ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל והשבת כבוד שמים לעילוי.

וע"י בפ"י הגר"א לשה"ש (ה,ח) עה"פ "אם תמצאו את דודי מה תגידו לו" - מכל הצרות שמצאונו, אל תגידו לו יותר, רק "שחולת אהבה אני" - שזה קשה לי יותר מכולם מה שהוא נפרד ממני. עכ"ל. וע"י דרשות האמרי בינה (שבת נחמו א') שהאריך בחיוב ובתחבולות להתעורר על צער החורבן.

אך ש"י המהרי"ט [בצפנת פענח פר' דברים דרוש א' וב'] דעיקר האנחה והדאגה אשר אנו מחוייבים בה היא להתאונן לא כמי שבוכה על ביתו שנפל ולא על הגלות והשעבוד מצד עצמן, **אלא על כי דינו עשו אלה לנו** וחסאתינו מנעו הטוב ממנו.

ויתכן לומר דב' ענינים אלו נרמזו בלשון הרא"ש [ובשו"ע הנ"ל] "שיהיה מיצר ודואג" - מיצר הוא על חסאתו ודואג הוא על אבידתו, ועי"ש בשל"ה דג"כ כלל הנ"ל עם התשובה.

המתאבל זוכה ורואה בשמחה

בתענית ל ע"ב דרשו על הפס' שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחה, וכו'. וכן בב"ב ס' ע"ב. וכ' המאירי בתענית שלא יהא כמלומדה אלא שיעורר את לבו. [ועי"ש דאירי גם בת"ב וגם בזכירתה בכל שמחה].

ובתוספתא (ב"ב ספ"ב) א"י "כל המתאבלין עליה בעוה"ז שמחין עמה לעוה"ב. ועי"ש דקאי על אבלות בכל השנה [ול"ד בת"ב].

וביאר החסדי דוד (על התוספתא) דמי שמצטער על צער השכינה [ולא על צער עצמו] דהיינו שהאבלות על ירושלים גופה, יזכה לראות בשמחה, שלע"ל תשרה עליו שכינה ויזכה לטובה האמתית. ובאור יחזקאל - אמונה (עמ' מד) ביאר דע"י שמתקן מעשיו ומכיר בצורך בנין ביהמ"ק הרי הוא מבוני ירושלים, ולכן זוכה.

ומה שנא' זוכה ורואה בלשון הווה, פ"י הגר"ח מוואליץ והחת"ס, לומר שהמתאבל על ירושלים מורה שהיא חיה וקיימת אצלו, ואינה כמת המשתכח מהלב, ועי"ז זוכה ורואה כבר בנחמת ציון, [וכע"ז כ' הישועות יעקב תקס"ב] והחת"ס הוסיף דזהו דין מועד דת"ב. ובס' זהב משבא (עמ' רטז) כ' לבאר בזה "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" דמלבד חיוב האבלות בשעת שמחה, נאמר כאן עפ"י פשוטו דהאבלות היא ראש השמחות לגאולה שלימה ולבטחון בבנין ירושלים. ועי"ע מכתב מאליהו ח"ב (מז) דהאבלות היא תיקון השכינה שבלבו, וע"י שפתי חיים (שו). עוד כ' החת"ס בשם המחצית השקל דזהו פ"י הפס' (איכה ג,כא) "זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל" שע"י שאשיב אל לבי את האבל, אוחיל שיבנה במהרה.

כ' הצל"ח (ברכות נח ע"א ד"ה במתניתא) על מ"ש שם ההוד זה בית המקדש, דבחורבן ביהמ"ק כתיב על זה היה דוה לבנו וגו' על הר ציון ששם. ובשעת הגאולה ויבנה המקדש, יהיה דוה **נהפך להוד**.

תחית המתים לאבלי ירושלים

המפרשים הקשו דכיון שביאת המשיח ובנין ירושלים קודמים ליום הדין הגדול, היאך זוכים כל המתאבלים במשך הדורות שמתו, לראות בשמחה בנין ירושלים. וביארו עפ"י **ש"י הריטב"א** בתענית ל: שתהיה תחיה"מ מיוחדת למי שהתאבל על ירושלים, והוא בגמ' דהאוכל בשר ושותה יין בט"ב עליו נאמר ותהי עונותם על עצמותם, וכ' הריטב"א פ"י שאין לעצמותיו תחיה בתחיה"מ העתיד להיות בבנין ביהמ"ק לאותן שמתו בגלות וחיכו לישועה, שעליהם אמר הכתוב אשרי המחכה ויגיע לימים. עכ"ל. והובא ברדב"ז (ח"ג א"ס"ט ותת"ל"ט). וע"י בריטב"א ר"ה טז סע"ב שכ' ויש תחיה"מ אחרת בימות המשיח לצדיקי ישראל שמתו בגלות שיחיו ויהיו כבני עוה"ז לגמרי, ועליהם אמר דניאל אשרי המחכה ויגיע, וכמו שמפורש במדרשות.

וכן משמע בחיבור התשובה למאירי (עמ' 386), וע"י בפ"י הגר"א לשה"ש (ב,ח) דד' עולמות הן ותחיה"מ עולם בפני עצמו, מלבד העולם דימות המשיח. [וע"י יפ"ת בב"ר צט, א].

יש להוסיף מ"ש בס' יבנה המקדש דדברי הריטב"א רמזים בקינת ציון עטרת צבי [לריה"ל], "שוכני קברים מחכים ומצפים ליום ישער, ואז יצמחו יחייו ישניך".

בענין 'עת רצון' דלילה

הרב היאל אומן

א הגה ידוע מעלת קימת חצות בכל השנה, וחובתה מכופלת בבין המצרים כמש"פ המ"ב [תקנ"א ס"ק ק"ג] בשם כונת האר"י "שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה", ושם באר"ז לכתוב "וענין חצות הלילה אין צורך להזכירו, כי אפילו בכל שאר הלילות צריך להתאבל על החורבן, ומכל שכן בלילות בין המצרים שצריך להוסיף בבכיה" ע"ש.

אמנם ישנם רבים שאינם ערים בשעת חצות הלילה, ויש לדעת האם ישנה מעלה גם קודם לכן.

שהנה כתב השו"ע [בסי' א' ס"ב] "המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות שמשנתנות המשמרות, שהן בשליש הלילה ולסוף שני שלישי הלילה ולסוף הלילה, שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות, רצויה".

ומקורו מהא דאיתא בברכות [ג.] "שלוש משמרות (של מלאכים האומרים שירה, רש"י) היו הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי, וכו' וכתב הרשב"א בשם ר"ה גאון, "ונפקא מינה שיש על ישראל במשמרות הלילה להפיל רנה ותחנונים על חרבן הבית, וכדכתיב "קומי רוני בלילה **לראש אשמורות**". והיינו דלכך קתני הסימנים, כדי שע"י סימנים אלו ידע שאז העת רצון להתפלל. **וכ"ה** ברא"ש "וראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג באותה שעה, ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש", וזהו מה שכתב בשו"ע בסעיף ג' "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש", והוי המשך למש"כ בס"ב דראוי להצטער בצער החורבן בזמן המשמרות.

ב והנה בפשטות הגמ' לא נזכר עת רצון בחצות, אמנם במג"א כתב "דהמקובלים האריכו בענין תפלת חצות", וכן הגר"א ציין למש"כ בזה"ק [בראשית רמ"ב, ובעוד מקומות] בגודל מעלת הזמן של חצות, וזכות מי שמתעורר בו ועוסק בתורה, וכידוע מכל הספרים שהאריכו בזה. (וע"ש במג"א שכתב דזה מתאים לפי תי' קמא בגמ' דחשיב אמצעיית דאמצעייתא, והיינו חצות, וש"מ דעת רצון הוא).

ובאמת יש להתבונן היטב, דבמש"כ 'עת רצון' יש בו שני משמעויות, די שעת רצון דהיינו שמידת החסד שולטת בעולם וכוחות הרע מסתלקים, ואז הוא זמן שהקב"ה נמצא בהארץ פנים, וממילא התפילה מקובלת אז בכללות, גם מה שמתפלל עבור עצמו.

אבל מש"כ השו"ע על סוף המשמרות, מכוון לעת רצון של התפילה על החורבן בדוקא, וכמש"כ שהקב"ה יושב ושואג כארי, והוא מצב שכב' צער והסתר, ולכן דוקא בזמן זה הוא הזמן להשתתף עם הקב"ה בצערו כביכול, ולהתפלל על גאולת ישראל. וזה מפורש בלשון השו"ע שכתב 'שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות, רצויה'.

(וכע"ז) הביא במג"א מדברי הריקאנטי [בראשית פ"ג], שעמד על הסתירה בענין העת רצון, האם הוי בחצות לילה או בסוף הלילה, וכתב: "ואני אכריע, כי בחצות ראוי לבקש רחמים על כ"י ועל בניה, ובסוף הלילה יבקש צרכיו".

[ולכן] החמירו הפוסקים מאוד באמירת י"ג מידות קודם חצות, כמו שהביא בשע"ת [ס' תקפ"א סק"א] מתשו' הרמ"ז "שאינו ראוי להזכיר י"ג מדות כ"א בעת רצון, והיושב שם בעת שאומרים ישב וידום או יאמר מזמורים" וכן פסק המגן אברהם (בסימן תקס"ה סק"ה) בשם האר"י ז"ל, שאין לומר קודם חצות לילה שום סליחות, ולא י"ג מדות בשום פנים לעולם, ובעו"פ. **והטעם** בכ"ז משום שבאמת הוא זמן דינים ואין לבקש על עצמו, ורק להצטער עם צער השכינה שייך בזמן ההוא].

ואולי אפשר לומר בדרך דרוש, שזה מש"כ בגמ' "משמרה ראשונה חמור נוער" - דהיינו מלשון חמירות (כמש"פ המהרש"א לפי דרכו), שמי שמבקש על עצמו בתחילת הלילה שעדיין שורה הדין, מורה שהוא חמרי. ואח"כ 'כלבים צועקים' - והכונה ע"פ הזוהר שגם מי שמבקש סליחה וכפרה הוא ככלבי דצווחי 'הב הב', שמבקש עבור עצמו ולא עבור השכינה. ורק במשמרה השלישית שאז שורה עת רצון לגמרי, אז 'תינוק יונק משדי אמו וכו' (כמש"פ במהרש"א ובן יהודע 'תינוק' - אלו ישראל דכתיב בהו כי נער ישראל ואוהבהו, יונק משדי אמו - כלומר מקבלים בו שפע מן השכינה בלתי אמצעי, ואשה - כנסת ישראל מספרת עם בעלה - הקב"ה, ע"ש).

« המשך מעמ' 1:

שמיעת סיפורים עם שירים בביהמ"צ

בקטנים שהגיעו לחינוך עכ"ל ובהערה כתב שכן שמע מבעל המחזה אליהו זצ"ל שביאר שהנגינה מועילה שדברי המוסר יתיישבו על הלב.

ובספר מעדני יו"ט (זנגר, ח"ד עמ' תת"ז) הביא בשם הגר"מ גרוס שליט"א **שרק נגינה ממש אסור** אבל קלטת של סיפורים מותר לשמוע גם אם יש שם נגינה עכ"ל ובהליכות שלמה (עמ' ס"א) כתב לגבי ספירת העומר ז"ל ומ"מ קלטות סיפורים לילדים אף אם משולבים בהם מעט שירים אין חשש בשמיעתן עכ"ל ולכאורה ה"ה בבין המצרים שהרי בשניהם זהו מנהג בלבד.

ובספר 'מקדש ישראל' (שם) כתב ז"ל: "יל"ע בקטנים שהגיעו לגיל החינוך שאין יכולים להשכיבן רק ע"י כלי שיר, או שבלא"ה יפריעו כל הבית, אי יש להקל לערוך לפניהם טעי"פ של ניגוני כלי שיר כדי להשכיבן, או כשהן בוכין הרבה ואי אפשר להשקטים כי אם ע"י כלי שיר וכו'. ונראה להתיר מטעם דבכה"ג הוא בכלל צרכי קטנים, ומבואר בשו"ע הלכות שבת ס' רע"ו וס' שכ"ח דצרכי קטנים חשיב כצרכי חולה הכולל כל הגוף וכו', ומבואר בפוסקים דחולה מותר לו לשמוע כלי שיר באלו הימים, ואפילו בהט' ימים. ושוב יש לדון שהגם שנמצא בבית גם גדולים, שגם הם ישמעו הזמרה, דאעפ"כ מותר מטעם דהוי ליה הנאה הבא לו לאדם בעל כרחו. ועוד דכיון שאי אפשר בלאו הכי, גם זה עצמו נכלל בכלל ההיתר של צרכי חולה" וכן דעת בעל שו"ת 'שבט הלוי' זצ"ל

(קובץ 'עץ חיים') שבמקום צורך מיוחד וכגון שהילדים הקטנים

שובבים ורוצה להפעיל טעי"פ להשתיקם, יש להקל".

« המשך מעמ' 2:

על מה אבדה הארץ

עוזבם את תורתו וזה שורש וסיכה לכל הירידות הרוחניות. ועוד אפשר לומר, דבאמת השאלה הייתה על עצם החורבן, אך מ"מ הקשו לנביאים מדוע אבדה הארץ דהא כיון דהיו עוסקים בתורה א"כ הא תורה מגינא ומצילא מהיסורים [כמבואר בגמ' סוטה כא.], וע"ז אמר הקב"ה על עוזבם את תורתו, וכיון דליכא תורה לכן הענישו אותם על ג' עבירות חמורות. ולפ"ז צ"ל הא דפריך בגמ' יומא (ט): מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובגמ"ח מפני מה חרב, היינו שהיו עוסקים בתורה לשם תורה ולכך הקו' מדוע חרב והא אינו כמקדש ראשון דלא היו עוסקים בתורה לשם תורה, וע"ז אמר' בגמ' מפני שנאת חנם, [וכ"ה בירושלמי (שם פ"א ה"א)].

ולפ"ז מבואר דבר מבהיל דעל ג' עבירות חמורות הקב"ה לא העניש אלא עד שנחלש כוח התורה, אבל על שנאת חנם הקב"ה העניש אפי' שהיה קיים כוח התורה בעולם. וע"ע מש"כ הח"ח (אהבת ישראל פ"ב) לבאר דחומרת עוון שנאת חנם הוא מפני שמושרשת בקרבו ועובר עליה בכל רגע, ומפני שהוא

אב ופתח לעבירות נוספות, כמש"כ הספרי עבר על לא תשנא סופו

עובר על לא תרצח וכו', וסיים הח"ח 'כללו של דבר כל הצרות

שבעולם תחילתם ועיקרן ע"י שנאת חנם".

נושאי הגליונות הבאים אי"ה

מטות מסעי - הבטחה ומחוסר אמנה
דברים חזון - זכר לחורבן
ואתחנן - דינים המצויים בבין הזמנים
ראה - שנת השמיטה באגדה

ד"ת [עד 700 מילים]

יתקבלו בצירוף שם מלא בדוא"ל: a740700@gmail.com

עד יום שלישי בלילה

לתרומות בכרטיס אשראי

במכשירי "נדרים פלוס" - עומקא דפרשה

או ב"נדרים פון"

טל': 03-76-30-585 שלוחה 74 [ע"ד]